

229] Homo ait: Audias igitur poenas tibi sine fine paratas.

Quum cuiusdam enim mei domini nobilissimi viri Roberti armiger adessem et die quadam in aestu magni caloris per regiam Franciae silvam cum ipso et multis aliis militibus equitarem, in quendam nos amoenum valde locum et delectabilem via silvestris direxit. Erat quidem locus herbosus et nemoris undique vallatus arboribus. [230] In quem quum descenderemus omnes, equis per pascua dimissis et nobis aliquantum somni reffectis sopore, excitati postmodum vagantes festinanter stravimus equos. Sed quum meus parumper equus longius cunctis per pascua divertisset, tam diu me detinuit equi praeparatio proprii quod me solum in ipso prato conspexi relictum. [231] Quumque viam ignorans errabundus per prata vagarer, undique diligenter aspiciens a longe prospexi multitudinem equitantium infinitam per ipsius pascui deambulantes extremitates. Quum autem vehementer crederem meum inter ipsos dominum equitare, non modice gavisus, prout poteram, nitebar praedictae appropinquare militiae. [232] Intuens autem diligenter oculorum ipsum visu nullatenus percipere potui, quia non aderat inter ipsos, quumque magis equitantibus appropinquarem et attentius decoram valde multitudinem intuerer aspiciens, vidi hominem praecedentem et in spectabili equo nimis formoso sedentem aureo diademate coronatum. Hunc autem sequebatur primo loco ingens mulierum chorus atque venustus, quarum quaelibet in equo pinguisimo et formoso et suavissime ambulante sedebat. [233] Pretiosissimis et variis erat vestibus et deauratis amicta chlamydibus, et uno a dextris et altero a sinistris decorata militibus, et tertium habebat militem in obsequio qui pedes incedebat coram ipsius aspectu eiusque semper frenum tenebat in manu, ut sine laesionis offenculo suavius equitaret in equo. Cuiuslibet primi ordinis mulierum talis erat cultus atque incessus. Postea vero equitum ornatorum acies sequebatur infinita, qui ab omni eas sequentium strepitu tuebantur et laesione. [234] Secundo sequebatur loco mulierum non modica multitudo, quarum obsequiis varia hominum genera insistebant peditum ac militantium; sed tantus erat servire volentium strepitus tantaque multitudo nociva quod nec ipsae obsequia capere nec illi commode poterant esse servire parati, et sic servitii copia in maximam eis vertebatur inopiam atque angustiam, et pro magno quidem solatio sibi reputarent, si suis propriis relinquerentur obsequiis. [235] Tertio vero loco sequebatur quarundam mulierum vilis et abiectus exercitus. Erant enim mulieres pulcherrimae valde, sed vestimentis erant opertae turpissimis et temporis qualitati contrariis. Nam quum in validiori aestatis essent constitutae calore, vulpinis invitae vestibus utebantur; praeterea turpes nimis et indecentes indecenter equitabant caballos, scilicet macilentos valde et graviter trottantes et neque frena neque sellas habentes et claudicantibus pedibus incedentes. [236] Istarum labores nullorum iuvabantur auxiliis; omnium quidem erant suffragiis destitutae, et praeterea tantum praecedentes pedites et equitantes commotum pedibus immittebant pulverem quod se ipsas videre vix poterant, quia oculos ex pulvere gravatos habebant et labia impedita.

[237] Haec autem omnia quum diligenter aspicerem, et, quid hoc esset vehementi coepissem animo cogitare, domina quaedam solemnem formam composita, quae post omnium sequebatur incessum habens equum macerrimum et turpem et tribus pedibus claudicantem, proprio me vocavit nomine et etiam ad se me ire praecepit. Ad quam quum venissem et eius venustam cernerem faciem atque decoram et eam in tam turpi equo sedere, meum sibi statim obtuli equum. [238] Sed quum eum recusasset accipere, talia mihi verba coepit proponere: 'Dominum petis tuum; sed hic illum invenire non poteris, quia longius ab eius digressus es itinere.'

Et ego respondi: 'Rogo, domina, ut rectam mihi, si placet, viam indicare digneris.'

[239] Cui et ipsa respondit: 'Nisi primo praesentem militiam in propriis positam castris aspexeris, securam tibi viam indicare non possum.'

Et ego sic respondi: 'Rogo igitur ut mihi cures, si libet, asserere cuius sit haec quam cerno militia, et quare mulier tam formosa adeo vilem equum et tam sibi abiecta praelegit vestimenta portare.'

[240] Cui et ipsa mulier respondit: 'Hic, quem vides, est exercitus mortuorum.' Quod quum audissem, meus statim ultra modum turbatus est animus et facies alterata, et mea cuncta de propriis sedibus coeperunt ossa moveri. Tremebundus igitur factus et nimis exterritus libenter volui ab hac societate discedere; sed haec me coepit statim suo confortare sermone et ab omni me periculo illaesum conservare promisit. [241] Sic enim ait: 'Securior hic et tutior permanebis quam in domo paterna.' Quo audito iam quasi emissum vivificantem resumpsi spiritum et ei propius accedens de omnibus coepi diligenter inquirere, et ipsa seriatim cuncta narrare ita dicens:

[242] 'Miles, quem vides cuncto populo aureo diademate coronatum praecedere, deus est amoris, qui singulis septimanis una die praesenti cernitur adiunctus militiae et cuique, prout bene vel male gessit in vita, mirabiliter pro cuiusque retribuit meritis.

[243] Mulieres igitur, quae tam ornatae et honorificae primo loco post ipsum sequuntur, sunt illae beatissimae feminae quae, dum viverent, sapienter se amoris noverunt praebere militibus, et amare volentibus cunctum praestare favorem, et sub commento amoris subdole amorem petentibus digna praenoverunt responsa tribuere, pro quo nunc plenariam consequuntur mercedem et infinitis muneribus honorantur. [244] Quae vero secundo loco sequuntur et tantorum affliguntur obsequiis, sunt mulieres istae immundae quae dum viverent non sunt veritae cunctorum se voluptati exponere, sed petentium omnium fuerunt annuentes libidini, et nulli petenti suae ianuae negaverunt ingressum. Et ideo talia in hac curia meruerunt praemia capere, ut pro immoderata sui largitione et hominum indiscreta susceptione indiscrete et sine modo innumerabilium fatigantur personarum obsequiis, et talia sibi servitia in nociva convertuntur contraria et in summam valde angustiam et contumeliam. [245] Quae vero ultimo loco sequuntur tam vili compositione dispositae et habitu incedentes abiecto et quibuslibet carentes auxiliis omnique poenarum genere fatigatae, ut manifeste potes oculis conspiceret propriis, in quarum et ego sum inserta collegio, sunt illae omnium mulierum miserrimae, quae dum viverent cunctis amoris intrare palatium clausere volentibus nec aliquibus bona facientibus vel ab iis benefaciendi causam et favorem petentibus voluerunt pro meritis respondere, sed omnes amoris postulantes deservire militiae abiecerunt et tanquam sibi odiosos repulerunt, eum non recolentes omnino qui deus amoris dicitur, cui militare quaerebant qui postulabant amari; et ideo nunc merito haec patimur et ab amoris digna rege factis suscepimus praemia, per quem universus regitur mundus, et sine ipso nihil boni aliquis operatur in orbe. [246] Praeterea tot sumus aliis poenarum addictae generibus, quas nullus posset nisi per experientiam scire docentem, quod mihi narrare impossibile tibi que satis esset audire difficile. Caveant ergo mulieres in saeculo viventes ne harum sint nobis consortes poenarum, quia post mortem nulla sibi poterit poenitudine subveniri.'

[247] Et ego mulieri respondi: 'Ut video et manifeste cognosco, qui amori elegerit beneplacita facere centuplicata illa retributione suscipiet, et, eundem qui offendere fuerit ausus commissum impune transire non poterit, sed, ut mihi videtur, ultra millicuplum quam fuerit commissum in eum constat vindicari delictum. Talem igitur deum non est offendere tutum, sed in omnibus est sibi servire tutissimum qui talibus suos novit praemiis munerare et suos

contemptores tam gravibus poenis affligere. [248] Rogo itaque, domina mea, et pro viribus supplico ut recedendi mihi licentiam largiaris, ut haec valeam dominabus quae vidi ita narrare.'

[249] Et ipsa mihi taliter respondit: 'Recedendi licentiam habere non potes, nisi de nobis maiores et duriores poenas cognoveris, et maius aliarum gaudium atque beatitudinem aspexeris.'

[250] Dum igitur talia conferendo longum transitum fecerimus, in locum delectabilem valde pervenimus, ubi erant prata pulcherrima meliusque disposita quam unquam mortalium viderit ullus. Erat enim undique locus omnium generum pomiferis et odoriferis circumclusus arboribus, quarum quaelibet iuxta sui generis qualitatem fructibus decorabatur egregiis. [251] Praeterea in rotunditatis modum locus erat redactus trinisque distinctus partibus. Prima pars quidem in interiori erat loco reposita et a media parte undique circumsaepa. Tertia vero pars in extremis posita inter se et primam ex omni parte mediam perfecte circumeundo vallabat. [252] In prima igitur et interiori parte in medio loci sedebat quaedam mirae altitudinis arbor universorum generum abundanter proferens fructus; cuius rami usque ad interioris partis prolongabantur extremitates. Ad arboris quidem radices surgebat fons quidam mirabilis mundissimam habens aquam, quae nectaris suavissimum praelibantibus inducebat saporem; in qua etiam omnium generum pisciculorum species apparebant. [253] Iuxta praedictum autem fontem in throno quodam ex auro et omni lapidum ornatu constructo regina sedebat amoris splendidissimam suo capite gerens coronam, et ipsa pretiosissimis sedebat vestimentis ornata auream manu virgam retinens. Ad cuius dextram sedes erat parata omni pretiositate refulgens et claritudine, in qua nemo quidem sedebat. [254] Pars autem ista videlicet interior vocabatur amoenitas, quia in ea omnia inveniebantur delectabilia atque suavia. In hac autem parte interiori tori erant parati quam plurimi, qui miro erant modo perornati, siricinis scilicet ex omni parte operiti palliis et purpureis ornamentis. Ex praedicto autem fonte undique quam plurimi derivabantur rivuli atque ramusculi, qui ex omni parte rigabant amoenitatem, et singuli tori singulis decorabantur rivulis.

[255] Pars vero secunda vocabatur humiditas, cuius erat dispositio talis. Rivuli quidem, qui propriis contenti alveis irrigabant amoenitatem, in hac parte secunda suas nimio vires ostendebant et totam inundabant humiditatem, ita scilicet quod herba mixta simul apparebat cum aqua, sicut tempore veris solet in pratis pluvialibus apparere diebus. [256] Aqua vero ista, postquam in hanc fluebat partem, adeo fiebat frigida quod nullus posset eam tactu tolerare vivens; desuper vero calor solis intolerabilis descendebat, nullis enim locus obumbrabatur arboribus. Haec quidem aqua ultra partis istius non extendebatur terminos.

[257] Tertia vero pars et extrema vocabatur siccitas, et merito quia omnis deerat humiditas omnisque locum occupabat ariditas, et solaris radius calor erat acutus et igneo vapori nequaquam absimilis, terrae autem superficies quasi solum fornacis calidae. [258] Locus autem iste undique habebat infinitos spinarum fasciculos colligatos, et in quolibet fasciculo lignum erat quoddam pertractum per medium, excedens ex utraque parte fasciculum pro duorum cubitorum mensura, et ex utroque capite ligni vir quidam stabat fortissimus ligni tenens caput in manibus. Erat autem ibi via quaedam pulcherrima, per siccitatem et humiditatem ad amoenitatem deducens, in qua nullum omnino praedictorum sentiebatur incommodum.

[259] Quum vero ad ista devenerimus loca, viam primus rex amoris ingressus in amplexu ab amoris est regina susceptus et ea iuvante in parata sibi sede receptus crystallinam sua manu

tenens virgam, et eum per eandem viam universus primi ordinis mulierum ac militantium est chorus secutus. Et cuique mulierum ornatissimi erat sedes lecti parata; militantes vero suo sibi eligebant sedes arbitrio. [260] Quanta quidem istis erat beatitudo et gloria, humana non posset vobis lingua referre. Nam totus amoenitatis locus istarum est voluptatibus assignatus, et cuiuslibet coram eis generis ludebant ioculatores atque psallebant, et omnia instrumentorum ibi musicae genera resonabant. [261] Secundo per eandem intravit viam totus sequentis ordinis mulierum communium et eisdem servire volentium masculorum chorus, et usque ad amoenitatis circulum pervenerunt; quem quum pertransire non possent, per humiditatem coeperunt sua frena laxare et quae poterant ibi solatia capere, quia ille sibi erat locus ab amoris curia deputatus; ubi quantus stridor erat et gemitus, satis esset narrare difficile. [262] Multum etiam istarum mulierum poenarum erat augmentum gloria quam habere videbant in amoenitate morantes. Tertio subintrabat per eundem locum mulierum chorus posterior, quae amoris compati militibus noluerunt, et usque ad humiditatis circulum devenerunt. [263] Sed quum eis non pateret ingressus, coeperunt per siccitatis circumfluere partes, quia ille sibi erat locus ab antiquo paratus. Ibi autem cuilibet illarum super spinarum fuit sedes parata fasciculo, et per viros ibi, ut supra dictum est, deputatos semper fasciculus movebatur, ut acrius spinarum dilacerarentur aculeis, et nudis plantis ignitum pertingebant solum. Tantus quidem dolor tantaque ibi erat afflictio quantam vix crederem inter ipsas Tartareas potestates adesse.

[264] Haec autem quum vidissem, licentiam abeundi quaesivi. Et ipsa mihi dixit: 'Licentiam ego tibi dare non possum, sed tuum hic equum relinque unde rex intravit amoris; ad ipsum ire festina et ab eo tanquam domino licentiam petere cura, et quae tibi praecipiet studeas diligenter attendere. Etiam pro me ipsa non sis exorare obliviosus.' [265] Quo percepto per praedictam viam ad regis amoris sum deductus aspectum et ei dixi: 'Rex potens et gloriose, omnimodas tibi gratias ago, quia tua mihi magnalia et mirabilia tuique regni dignatus es revelare secreta. [266] Tuae igitur indesinenter clementiae supplico, ut quae tibi placet mihi tuo digneris servo praecipere, et, quae sint in amore praecepta principalia veraciter indicare, et illam mulierem, per cuius sum operationem tali visione beatus, meae intercessionis iuvamine a poenis gravioribus propitius liberare, et cum istis, quas hic tam honorifice collocatas aspicio, intra huius amoenitatis misericorditer loca reponere; postmodum vero mihi commeatum praestare, si placet.' [267] Ipse vero mihi talia responsa porrexit: 'Nostra tibi sunt concessa videre magnalia, ut per te nostra valeat ignorantibus gloria revelari, et ut tua praesens visio sit multarum dominarum salutis occasio. Tibi ergo firmiter mandamus atque iniungimus, ut, ubicunque dominam alicuius valoris inveneris a nostra semita deviare amoris recusando subire certamina, hanc sibi visionem narrare procures et eam ab erroris proposito revocare, ut poenas possit tam gravissimas evitare et in praesenti valeat gloria collocari.

[268] Duodecim autem scias esse principalia quae sequuntur amoris praecepta:

- I. Avaritiam sicut nocivam pestem effugias et eius contrarium amplectaris.
- II. Castitatem servare debes amanti.
- III. Alterius idonee copulatam amori scienter subvertere non coneris.
- IV. Eius non cures amorem eligere, cum qua naturalis nuptias contrahere prohibet tibi pudor.
- V. Mendacia omnino vitare memento.
- VI. Amoris tui secretarios noli plures habere. [269]
- VII. Dominarum praeceptis in omnibus obediens semper studeas amoris aggregari militiae.
- VIII. In amoris praestando et recipiendo solatia omnis debet verecundiae pudor adesse.
- IX. Maledicus esse non debes.
- X. Amantium noli existere propalator.

XI. In omnibus urbanum te constituas et curialem.

XII. In amoris exercendo solatia voluntatem non excedas amantis.

Sunt et alia amoris praecepta minora, quorum tibi non expediret auditus, quae etiam in libro ad Gualterium scripto reperies.

[270] Mulier autem pro qua rogasti intra istius non potest amoenitatis moenia, sicut postulas, collocari, quia propria opera contradicunt intra tam gloriosa domicilia permanere. Tuae tamen intercessionis gratia pinguem equum et suavem cum freno et sella concedimus, et ut nullos habeat ministros circa spinarum fasciculum frigidumque de nostra licentia teneat sub pedibus lapidem. [271] Accipias ergo hunc crystallinum baculum et cum nostra recedas gratia; in priori autem fluvio quem inveneris eum proiicias.' [272] Arrepto vero ad recedendum itinere et ad eam quae me duxerat dominam reverso, eam inveni super fasciculo sine ministris sedentem, et super recenti lapide suos pedes suavissime tenentem, ac pinguissimum et valde ornatum equum iuxta se habentem, et modicam satis poenam patientem; quae mihi grates immensas obtulit atque subiunxit: [273] 'Cum superna gratia recedas, amice, quia de huius curiae negotiis amplius videre non potes. Est enim ultra duplum quam videris earum gloria maior nostraque poena intensa, quae nulli viventi sunt videre concessa.' Post haec autem equum ascendi proprium et in momento oculi circa fluentia sum deductus aquarum. Ibi crystallina virga dimissa illaesus ad propria remeavi.